

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіоназнавства
імені Костянтина Немця

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету
геології, географії, рекреації і туризму
Віліна ПЕРЕСАДЬКО

_____ 2024 р

РОБОЧА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ПРАКТИКА

рівень вищої освіти магістр
галузь знань 10 Природничі науки
спеціальність 106. Географія
освітня програма «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»
вид дисципліни обов'язкова
факультет геології, географії, рекреації і туризму

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«26» серпня 2024 року, протокол № 8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Людмила НЕМЕЦЬ, д. геогр. н., професор, завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця
Євгенія ТЕЛЕБЕНЄВА, к. геогр. н., доцент, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця

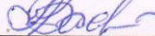
Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця

Протокол № 9 від «26» серпня 2024 р

Завідувач кафедри

(підпис) Людмила НЕМЕЦЬ
(прізвище та ініціали)

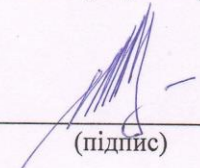
Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

Гарант освітньо-професійної програми
(підпис) Людмила КЛЮЧКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол № 7 від «26» серпня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії

(підпис) Олександр ЖЕМЕРОВ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма науково-дослідницької практики складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток» за спеціальністю 106. Географія.

1. Опис практики

1. Опис науково-дослідницької практики магістрів які навчаються за спеціальністю 106. Географія, ОПП «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток».

1.2. Характеристики науково-дослідницької практики.

1.2.1. Місце науково-дослідницької практики в структурі основної освітньої програми і область застосування програми науково-дослідницької практики.

Науково-дослідницька практика з одержання професійних навичок є елементом базової частини основної освітньо-професійної програми підготовки магістра за спеціальністю 106. Географія, ОПП «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток». Програма науково-дослідницької практики визначає її зміст, обсяг і порядок проходження студентами денної та заочної форм навчання.

1.2.2. Форми проведення науково-дослідницької практики.

Науково-дослідницька практика є обов'язковою і являє собою вид навчальних занять, орієнтованих на професійно-практичну підготовку майбутніх фахівців, що навчаються, шляхом: особистої участі студента в діяльності установ і організацій різних форм власності; шляхом виконання індивідуальних завдань, спрямованих на розв'язок конкретних завдань.

1.2.3. Трудомісткість науково-дослідницької практики в структурі основної освітньої програми.

Загальна трудомісткість науково-дослідницької практики становить **6 залікових одиниць – кредитів (180 академічних годин)** і проводиться відповідно до навчального графіка календарного плану освоєння основної освітньо-професійної програми підготовки магістра за спеціальністю 106. Географія, ОПП «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток».

1.3. Мета практики – залучення студентів-магістрантів до самостійної науково-дослідницької роботи, оволодіння ними сучасними методами, формами організації та засобами науково-дослідницької діяльності, прийомами наукового аналізу суспільно-географічних процесів; ознайомлення з методикою проведення науково-дослідної роботи в спеціалізованих науково-дослідних установах. Виконання основних робіт в межах науково-дослідницької практики орієнтується на отримання основних результатів науково-дослідницької роботи відповідно до тематики кваліфікаційної роботи на основі відпрацювання навичок здійснення самостійної науково-дослідницької роботи з отриманням відповідних наукових

результатів за обраною проблематикою наукового дослідження магістрантів.

1.4. Основні завдання практики:

- формування у студентів професійних умінь та навичок проведення науково-дослідницької діяльності, застосування методології та методів суспільно-географічних досліджень;
- збирання, систематизація та узагальнення інформації (літературної, статистичної, картографічної та ін.) для її подальшого використання при виконанні кваліфікаційної роботи та особистих наукових досліджень студентів;
- проведення необхідних спостережень (анкетування, опитування) та експериментів, первинна обробка статистичних даних;
- апробація ідей та задумів наукового дослідження, що будуть вноситися на захист (підготовка до участі у наукових конференціях, конкурсах студентських наукових робіт та інших стипендіальних програмах);
- ознайомлення з роботою установ та організацій, що займаються сучасними проблемами суспільної географії.

Основною **базою** науково-дослідницької практики є кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства імені Костянтина Немця факультету геології, географії, рекреації і туризму Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, в межах якої формуються наукові напрями дослідження, зароджуються та функціонують проблемні групи, наукові гуртки тощо. Кафедра є базовою ланкою наукових досліджень університету. З метою набуття додаткових навичок, поглиблення знань кафедра може направляти студентів у виробничі та наукові підрозділи інших організацій, установ та підприємств будь-якої форми власності, які мають потрібні умови для виконання основних завдань науково-дослідницької практики студентів.

З метою оприлюднення та обміну науковими результатами дослідної роботи студенти магістратури в ході практики за направленнями кафедри беруть участь у роботі наукових семінарів, наукових конференцій тощо.

Залежно від обраного напрямку магістерського дослідження бази практики можуть використовуватися студентами як колективно, так і індивідуально.

Термін проходження практики – 4 тижні I семестру магістратури (починаючи з 6-го тижня навчального року).

Загальне організаційне, навчально-методичне та наукове **керівництво** науково-дослідницькою практикою здійснюють завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства імені Костянтина Немця, керівник практики по факультету та декан факультету геології, географії, рекреації і туризму. Безпосередніми керівниками науково-дослідницької практики є викладачі кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства імені Костянтина Немця.

1.5.. Кількість кредитів – 6.

1.6. Загальна кількість годин – 180.

1.7. Заплановані результати діяльності під час науково-дослідницької практики: формування загальних, фахових та спеціальних (предметних) компетентностей:

Інтегральна компетентність:

- Здатність розв'язувати складні задачі та прикладні проблеми,

приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері економічної і соціальної географії, міського та регіонального розвитку, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначених умов і вимог.

Загальні компетентності та спеціальні (фахові) компетентності:

- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

- Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

- Здатність приймати обґрунтовані рішення.

- Здатність до використання законів, теорій, концепцій і парадигм сучасної географії, історії розвитку географічних досліджень та ідей для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації.

- Здатність до наукового аналізу сучасних проблем та особливостей взаємодії природи й суспільства із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку і планування територій для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування та забезпечення сталого розвитку регіонів.

- Здатність планувати, проводити та публічно презентувати результати наукових досліджень, забезпечити зрозуміле донесення власних знань, висновків та аргументацій до фахівців і нефахівців.

- Здатність використовувати професійні знання з фізичної та соціально-економічної географії у процесі комплексного вивчення територій.

Програмні результати навчання:

- Застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації.

- Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, розроблення нових методів і процедур в географії та міждисциплінарних контекстах.

- Вміти виявляти, ставити та розв'язувати науково-прикладні проблеми, здійснювати критичну оцінку прийнятих рішень.

- Здійснювати дослідження природно- і суспільно-географічних проявів розвитку геосистем у складних і непередбачуваних умовах, прогнозувати їхній розвиток, аналізувати альтернативи, оцінювати ризики та ймовірні наслідки.

- Проводити фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, здійснювати їхню геоecологічну і соціально-економічну експертизу та моніторинг.

- Планувати й виконувати теоретичні та прикладні дослідження, робити обґрунтовані висновки, аналізувати та презентувати результати досліджень.

Знання, уміння та навички:

- оволодіння основами науково-дослідницької діяльності, уміння застосовувати загальнонаукові та спеціальні методи досліджень, дослідницькі навички;

- уміння використовувати сучасні знання для отримання нових

наукових результатів у галузі суспільної географії;

- здатність виявляти важливі та актуальні напрями досліджень територіальної організації суспільства, досліджувати територіальну організацію суспільства на різних ієрархічних рівнях його життєдіяльності;

- оволодіння методами суспільно-географічного аналізу і прогнозування, використання знань для оцінки і прогнозу суспільно-географічних процесів у соціогеосистемах різних ієрархічних рівнів;

- уміння критично аналізувати, оцінювати та прогнозувати суспільні явища і процеси;

- уміння розробляти прогнози розвитку природних, трудових, фінансових, технологічних ресурсів, демо-, промислово-, аграрно- та соціально-просторових процесів у регіонах;

- оволодіння новими інформаційним і комп'ютерними технологіями дослідження, навички роботи з геоінформаційними системами і застосування геоінформаційних технологій;

- уміння планувати, організовувати та проводити стаціонарні і польові суспільно-географічні дослідження;

- уміння використовувати спеціальне програмне забезпечення для обробки статистичних даних та отримання нової інформації у суспільно-географічних дослідженнях;

- здатність до спільної науково-дослідницької діяльності, ефективних комунікативних взаємодій.

2. Тематичний план науково-дослідницької практики

Вступ. Ознайомлення з програмою практики. Інструктаж з техніки безпеки. Отримання та доведення до студентів змісту завдань практики.

Розділ 1. Науково-пошукова робота в установах та організаціях

Тема 1. Ознайомлення з діяльністю установ, організацій, міністерств та відомств України, що займаються сучасними проблемами суспільної географії: географічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Інститут географії НАН України, Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України, Український науково-дослідний і проектний інститут цивільного будівництва «УКРНДПЦИВІЛЬБУД», Державна служба статистики України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка тощо (робота з офіційними сайтами даних установ, організацій, міністерств та відомств, збір літератури та статистичної інформації, необхідної для виконання кваліфікаційної роботи).

Тема 2. Науково-дослідницька робота на підприємствах, установах, організаціях м. Харкова (дистанційно).

Робота на підприємствах, установах, організаціях м. Харкова: Харківський регіональний фонд підтримки підприємництва; Управління інноваційного розвитку та іміджевих проектів Департаменту у справах сім'ї, молоді та спорту Харківської міської ради; Комітет у справах сім'ї молоді та спорту по

Немишлянському району Департаменту у справах сім'ї молоді та спорту Харківської міської ради; Головне управління статистики у Харківській області (збір літературних джерел та статистичної інформації за темою кваліфікаційної роботи).

Розділ 2. Науково-дослідницька робота за темою кваліфікаційної роботи магістра

Тема 3. Робота над першим теоретичним розділом кваліфікаційної роботи, зокрема:

- обробка та систематизація зібраних теоретичних та статистичних матеріалів, виконання розрахунків, графічних побудов;
- розкриття теоретичних аспектів дослідження (аналіз поняттєво-термінологічного апарату, характеристика чинників та факторів, що впливають на суспільно-географічні процеси тощо);
- викладення методології та методів дослідження (розкриття методологічних основ дослідження, обґрунтування вибору статистичних даних для аналізу, опис основних етапів та конкретних методів дослідження).

3. Структура науково-дослідницької практики

Назви розділів	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		пол.	кам.	інд.	с.р.		пол.	кам.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Розділ 1. Науково-пошукова робота в установах та організаціях										
Разом за розділом 1	100	40	40		20	100	10	40		50
Розділ 2. Науково-дослідницька робота за темою кваліфікаційної роботи										
Разом за розділом 2	80				80	80				80
Усього годин	180	40	40		100	180	10	40		130

4. Теми аудиторної та позааудиторної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Польовий етап практики		
1	Науково-дослідницька робота на підприємствах, установах, організаціях м. Харкова (дистанційно)	40
Камеральний етап практики		
2	Ознайомлення з діяльністю установ, організацій, міністерств та відомств України, що займаються сучасними проблемами суспільної географії (дистанційно)	10
3	Опрацювання методик суспільно-географічного дослідження різних сфер життєдіяльності суспільства	15
4	Оформлення та захист звіту з науково-дослідницької практики	15
Всього		80

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1.	Ознайомлення з методиками суспільно-географічного дослідження різних сфер життєдіяльності суспільства	10
2.	Обробка та систематизація зібраних теоретичних та статистичних матеріалів, виконання розрахунків, графічних побудов	40
3.	Робота над першим теоретичним розділом кваліфікаційної роботи магістра	50
Всього		100

6. Методи контролю

Виконання індивідуального завдання при проведенні науково-дослідницької практики передбачає підготовку звіту, де детально висвітлено всі види робіт, які було проведено студентом (звіт здається в паперовому варіанті з дублюванням на електронному носії).

Звіт з науково-дослідницької практики має включати виконання всіх завдань, що передбачені програмою практики:

- індивідуальний звіт студента який включає в себе три розділи (1. Аналіз діяльності установ, організацій, міністерств та відомств України, що займаються сучасними проблемами суспільної географії (*однієї на вибір студента*); 2. Результати науково-дослідницької роботи на підприємствах, установах, організаціях м. Харкова (*однієї на вибір студента*). 3. Результати роботи над першим теоретичним розділом кваліфікаційної роботи магістра (*перший розділ кваліфікаційної роботи магістра*)).

По закінченню науково-дослідницької практики студенти повинні оформити та захистити звіт.

7. Схема нарахування балів

	Вид роботи	Кількість балів
1.	Аналіз діяльності установ, організацій, міністерств та відомств України, що займаються сучасними проблемами суспільної географії (<i>однієї на вибір студента</i>).	20
2.	Результати науково-дослідницької роботи на підприємствах, установах, організаціях м. Харкова (<i>однієї на вибір студента</i>).	20
3.	Результати роботи над першим теоретичним розділом кваліфікаційної роботи магістра (<i>перший розділ кваліфікаційної роботи магістра</i>).	40
4.	Оформлення і захист звітів	20
РАЗОМ		100

Максимально можлива оцінка – 100 балів. Мінімальна оцінка за практику – 50 балів.

8. Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література

Основна література

1. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підручник / М. Т. Білуха. – К.: АБУ, 2002. – 480 с.
2. Голіков А. П. Вступ до економічної і соціальної географії / А. П. Голіков, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – К.: Либідь, 1996. – 320 с.
3. Костріков С. В. Інформаційні технології в територіальному менеджменті: навчально-методичний посібник для аудиторної та самостійної роботи магістрантів, які навчаються за спеціальністю «Економічна та соціальна географія» / С. В. Костріков. – Харків, 2015. – 56 с.
4. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник / О. В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2003. – 192 с.
5. Мезенцев К. В. Регіональне прогнозування соціально-економічного розвитку: навчальний посібник / К. В. Мезенцев. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. – 82 с.
6. Мезенцев К. В. Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку: монографія / К. В. Мезенцев. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – 253 с.
7. Мезенцев К. В. Науково-дослідницький практикум з суспільної географії: навчально-методичне видання / К. В. Мезенцев. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2014. – 47 с.
8. Мороз С. А. Методологія географічної науки / С. А. Мороз, В. І. Онопрієнко, С. Ю. Бортник. – К.: Заповіт, 1997. – 334 с.
9. Немець Л. М. Науковий семінар: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів-магістрантів, які навчаються за спеціальностями «Економічна та соціальна географія» і «Географія рекреації та туризму» / Л. М. Немець, К. Ю. Сегіда, К. О. Кравченко. – Харків, 2015. – 64 с.
10. Пилипенко І. О. Методики суспільно-географічних досліджень (на матеріалах Херсонської області): навчальний посібник / І. О. Пилипенко, Д. С. Мальчикова. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2007. – 112 с.
11. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник / О. Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2005. –

632 с.

12. Шаблій О. І. Математичні методи в соціально-економічній географії. – Львів: ЛДУ, 1994.

13. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності / В.М.Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – К.: Знання-Прес, 2002.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навчальний посібник / Р. Гуревич, М. Кадемія, Л. Шевченко // Навчальний посібник 2017 <http://kist.ntu.edu.ua/textPhD/itn.pdf>

2. Офіційний сайт Головного управління статистики у Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kh.ukrstat.gov.ua/>

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Офіційний сайт Харківської обласної військової адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kharkivoda.gov.ua>

5. Офіційний сайт міжрегіонального збірника наукових праць «Часопис соціально-економічної географії». Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://periodicals.karazin.ua/soccecongeo>